

דף מידע מספר 127 בנושאים כלכליים ומדיניים: מחיר ההפרדה לכלכלה הפלסטינית ולכלכלה הישראלית

רקע

המניעים של האינתיפאדה מסוף 1987 היו בין היתר כלכליים וחברתיים. באותה התקופה לא הייתה קיימת רשות פלסטינית והתלות הכלכלית של האוכלוסייה בעזה ובגדה המערבית בישראל הייתה מוחלטת. מאז הסכמי אוסלו והקמתה של הרשות הפלסטינית ניתן איפא להגדיר ביתר דיוק את היקפיה של הכלכלה הפלסטינית. לפיכך, ניתן גם להעריך את היקפי הנזקים כתוצאה מהאירועים האחרונים. אין ספק כי לאירועים אלו השפעה שלילית גם על הכלכלה הישראלית. באם תתבצע ההפרדה המתוכננת, עשויים הנזקים אף לגדול, הן עבור הכלכלה הפלסטינית והן עבור הכלכלה הישראלית.

צוות ההיגוי
מר חיים י. צדוק, יו"ר
ח"כ מיכאל איתן
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ יוסי כץ

חברי צוות ההיגוי בעבר
מר חיים הרצוג ז"ל,
יו"ר ראשון
השר ד"ר יוסי ביילין
השגריר ד"ר יהודה לנקרי

בחנות:
קרן פרידריך אברט

השלכות על הכלכלה הפלסטינית

לפני הסכמי אוסלו עמד התוצר לנפש ברצועת עזה והגדה המערבית על כ-2,500 דולר, כתוצאה מההסגרים מאז אפריל 1993 ירד התוצר לנפש לכדי כ-1,700 דולר והאבטלה עמדה על למעלה מ-30%. תהליך זה השתנה באופן מהותי במשך השנתיים האחרונות ובמיוחד ב-1999 ובמחצית הראשונה של שנת 2000. שיעור האבטלה ירד ל-11%, התוצר הגולמי עלה בשיעור של כ-7%. תהליך זה היה מלווה בגידול יצוא הסחורות לישראל ולמשקים נוספים וגם עיית השקעות זרות.

Steering Committee

Mr. Haim J. Zadok,
Chairman
Michael Eitan, MK
Yossi Katz, MK
Dr. Winfried Veit

Former members of the steering committee

The Late Mr. Chaim Herzog,
former Chairman
Dr. Yossi Beilin, Minister
Dr. Yehuda Lankry,
Ambassador

Sponsor:

Friedrich Ebert Stiftung

האירועים האחרונים גרמו לעצירת ההתפתחות החיובית שחלה לאחרונה. נזקים אלו באים לידי ביטוי במספר הבטים:

1. ההשפעה הפנימית: הבאה לידי ביטוי בעצירת הפעולות הכלכליות בגדה המערבית ובעזה בהנחה כי התוצר הכולל של הכלכלה הפלסטינית הינו 5 מיליארד דולר אובדן התוצר מוערך בכ-8 מיליון דולר בתקופה שבין ה-30 בספטמבר 2000- באוקטובר.
2. השפעה חיצונית: הנובעת כתוצאה מהסגר בעבודות הפועלים הפלסטינים בישראל. האובדן לתקופה הנ"ל מוערך בכ-38 מיליון דולר.
3. פגיעה ביחסי הסחר: סך היצוא של הרשות הפלסטינית לישראל מוערך בכ-45 מיליון דולר לחודש. כתוצאה מהאירועים מדובר על אובדן הכנסות של כ-2 מיליון דולר ליום עבודה. היבוא מישראל מסתכם בכ-136 מיליון דולר לחודש. לפיכך, האובדן מידי יום עבודה הינו כ-6 מיליון דולר.
4. בנוסף קיימת פגיעה פיזית ברכוש ובציוד.

סך העלות הכלכלית הכוללת הקפאת המסחר, הייצור ומתן שירותים מסתכמת עד כה בכ-186 מיליון דולר לתקופה שבין ה-30 בספטמבר 20- באוקטובר ומהווה עלות של כ-10 מיליון דולר ליום עבודה דהיינו אובדן תוצר כולל של 4% במונחים שנתיים.

השלכות על הכלכלה הישראלית

מבלי לקחת בחשבון את האירועים הביטחוניים האחרונים, העריכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כי קצב הצמיחה בשנת 2000 יעמוד על כ-5.8%, שיעור גבוה בהרבה מגידול התמ"ג בשנים האחרונות (2.2% הן ב-1999 והן ב-1998). התוצר לנפש היה צריך לעלות בכ-3.2%, ולהגיע לרמה של 17.5 אלף דולר. בניגוד לצמיחה שאפיינה את תחילת שנות התשעים, שמקורה היה בעלייה בביקושים כתוצאה מגלי העלייה ממדינות חבר העמים, הצמיחה הנוכחית נובעת ממקור אחר בתכלית: היצוא, שצפוי לגדול בשיעור של 19.9% ב-2000. מרבית היצוא הוא של התעשיות עתירות הידע.

אם ימשך אי השקט הביטחוני השפעותיו על הכלכלה ינבעו ממספר אפיקים: סגר ממושך על השטחים יוביל לפגיעה בענף הבנייה אשר לאחרונה החל לקלוט שוב עובדים פלסטיניים. בנוסף, פגיעה בענף התיירות כך שמספר התיירים ירד בכ-20%-15% בשנת 2001. השפעה נוספת, תהיה פגיעה ביצוא הסחורות לשטחים אשר מהווה כ-5% מכלל היצוא. שתי השפעות מקיפות יותר הן שתיווצר אווירה פסימית בקרב משקי הבית כך שיוקטנו הביקושים שלהם למוצרי צריכה לא בסיסיים כגון שירותי אירוח, מקומות בילוי, ואף הלבשה. כמו כן, צפויה ירידה בהשקעות הן של זרים והן של מקומיים בשל העלייה בחוסר הוודאות לגבי המצב בעתיד. יחד עם זאת, יש לציין שמנוף הצמיחה הנוכחי, שהוא כאמור היצוא בעיקר של תעשיות עתירות הידע מושפע פחות מגורמים אלה, ויותר מתהליכים גלובליים כגון מצב הבורסה האמריקאית, ממערך התשתית והתקשורת בארץ ומרמת היציבות הכלכלית בישראל שנשמרת. לפיכך, אם יימשכו האירועים נראה כי השפעתם על הצמיחה בשנת 2000 תהיה בין 0.5% ל-1% תוצר. בנוסף יש לצפות בטווח הבינוני לצעדים העשויים להשפיע גם על הקשרים הכלכליים של ישראל עם המדינות המתועשות.

חלופות להתמודדות עם המצב הקיים

1. הפרדה טוטלית: חלופה זו, מניחה גבולות הרמטיים בין הצדדים, תנועת עובדים מועטת או אפסית ותנועות סחורות במגבלות מכסיות ואחרות. במקרה זה צפויה ירידה של עשרות אחוזים בהכנסה לנפש של הפלסטינים, גידול באבטלה והפחתת הכנסות המיסוי של הרשות בצורה משמעותית. מדינת ישראל, תצטרך במקרה זה, להגדיל את היקף העובדים הזרים בעשרות אלפי עובדים ויתבטל עודף היצוא לאזורי הגדה ועזה דבר שיגרור הפסד תוצר מסוים לישראל. ספק אם חלופה זו ריאלית, גם עקב הנזקים שתגרום לעיל וגם עקב הקושי להפעיל ביעילות גבולות סגורים הרמטיים, בעיקר במקרה של רגיעה ביטחונית. נציין שחלופת הגבול ההרמטי מחייבת השקעה של 1.5-2.0 מיליארד דולר להקמת הגבול הפיזי בלבד, שהסיכוי למצוא לו מימון נמוך.

2. סטטוס קוו עם שינויים קלים: קיימת אפשרות שתיווצר תקופת ביניים ממושכת מאוד, עד להפוגת המתח הביטחוני והסכמה על עתיד האזור. במקרה זה ימשך המצב הקיים אך עם תיקונים קלים בעיקר בתחום החזרי מסים על יבוא לשטחים דרך ישראל, היתרים מוגבלים לכניסת עובדים מהשטחים לישראל ויחסי סחר בעיקר בתחום החקלאות. בחלופה זו נשמרת האופציה לקבוע את אופי היחסים הכלכליים עם הרשות הפלסטינית לטווח ארוך כפועל יוצא מאופי ההסדר המדיני שיווצר. אופציה זו עשויה למזער את הנזק הכלכלי שנוצר כתוצאה מהאירועים ועשוי אף להתגבר עם הפרדה הטוטלית מהמשק הפלסטיני.